

OCHRONA WŁASNOŚCI PRZEMYSŁOWEJ I INTELEKTUALNEJ

mgr inż. Jacek Czabajski
Rzecznik Patentowy

Ochrona własności przemysłowej i intelektualnej.

- Własność intelektualna stanowi pojęcie obejmujące dobra niematerialne dotyczące całokształtu twórczej działalności człowieka. Pojęcie to obejmuje dwa nurty: własność przemysłową i ogólnie pojętą własność artystyczną. Można tu wyróżnić:
  - wynalazki i wzory użytkowe,
  - odkrycia naukowe,
  - wzory przemysłowe,
  - znaki towarowe, nazwy handlowe, oznaczenia geograficzne,
  - programy komputerowe,
  - topografie układów scalonych,
  - zwalczanie nieuczciwej konkurencji,
  - dzieła literackie i artystyczne.

Przesłanki warunkujące powstanie i rozwój ochrony własności przemysłowej.

- **Początki ustawodawstwa patentowego.**
- Zdarzenia, które mogą być przyjęte za historyczny początek ochrony własności przemysłowej nie są do końca chronologicznie usystematyzowane i trudno jest przypisać konkretnemu jednemu państwu pierwszeństwo w tej dziedzinie. Niemniej Anglicy uważają, że to właśnie Wielka Brytania ma najdłuższą ciągłą tradycję udzielania patentów, sięgającą połowy XV wieku. Wtedy Korona Brytyjska zaczęła wydawać specjalne przywileje rzemieślnikom i kupcom.

- Takie dokumenty oznaczane były jako „patent letters”, czyli listy opieczątowane Wielką Królewską Pieczęcią. Najwcześniejszy znany angielski patent tego rodzaju został udzielony przez Henryka VI urodzonemu Flemishowi Johnowi of Utynam w roku 1449. Patent ten dawał adresatowi 20 lat monopolu na sposób produkcji szkła witrażowego, potrzebnego do produkcji okien w Eton College. Ta technologia produkcji szkła witrażowego nie była w Anglii wcześniej znana. Patent Letters wpisane były w system tzw. przywilejów królewskich, bez wyróżniania ich specyfiki wynalazczej.

Ochrona prawna w XIX wieku.

- Wielka Brytania w wieku XVIII była tym krajem spośród krajów europejskich, gdzie dokonano i zastosowano największą ilość nowych rozwiązań technicznych. Dzięki temu Wielka Brytania stała się krajem przodującym zarówno w produkcji jak i w handlu.
- Pod koniec XVIII wieku wynalazki angielskie dotarły jednak do innych krajów, głównie do Francji i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, gdzie przyczyniły się do rozwoju rodzimej produkcji, dając również bodziec do ich ulepszania i dokonywania nowych rozwiązań. W wieku XIX następuje również rozwój nauk przyrodniczych, a następnie technicznych, co ma istotny wpływ na wynajdywanie nowych rozwiązań technicznych. Stopniowo obejmuje to wszystkie dziedziny życia, powodując powstawanie m.in. dużych zmechanizowanych fabryk.

Ten szybki rozwój techniki obrazują następujące przykłady:

- dla potrzeb rolnictwa opracowano i ulepszano następujące urządzenia: żniwiarka (1826) z mechanicznym zgarniaczem obrotowym (1858), młockarnia (1837), kombajn zbożowy (1836), kultywator do spulchniania ziemi (1856, 1870), maszyna do kopania ziemniaków i inne,
- dla budowy nowych maszyn i urządzeń niezbędny był rozwój przemysłu hutniczego oraz górnictwa dostarczającego węgla i rud metali: opracowano wielki piec wykorzystujący koks jako paliwo (1816), wprowadzono metodę Siemensa-Martensa świeżenia stali (1864), wynaleziono konwertor, tzw. gruszkę Bessemera-Thomasa (1860).
- Wynaleziono nowe materiały takie jak wolfram (1815), magnez (1851), mangan (1857), aluminium (1886) i inne, umożliwiające dalej wytwarzanie stopów o różnym składzie, takich jak stal Hadfielda (1883), stal niklowa Schneidera (1889) czy stal narzędziowa szybko tnąca Taylora i White'a (1898).

Ten szybki rozwój techniki obrazują następujące przykłady (c.d.):

- Uzyskane materiały wymagały dalszej obróbki, rozwinęło się więc walcownictwo, kuźnictwo i inne metody obróbki, co wymuszone zostało rozwojem kolejnictwa, transportu drogowego i morskiego. Stworzyło to zapotrzebowanie na szyny, rury i blachy niezbędne do budowy lokomotyw, kotłów, statków i innego taboru. Dla tego celu wynaleziono walcarkę do walcowania profilowego (1820), prasę hydrauliczną (1820), tokarkę do gwintów metalowych (1833), tokarkę karuzelową (1839), młot parowy (1842), szlifierkę (1850), wiertarkę (1863), tokarkę automatyczną (1870), walcarkę do rur bez szwu Mannesmana (1885) i szereg innych maszyn.
- Konstrukcje metalowe znalazły powszechne zastosowanie, zaś symbolem rozwoju tej dziedziny techniki jest słynna wieża Eiffla zbudowana w Paryżu w roku 1889, o wysokości ponad 300 m.

Ten szybki rozwój techniki obrazują następujące przykłady (c.d.):

- W górnictwie węglowym poważne trudności sprawiało odwadnianie kopalń podziemnych. Dla rozwiązania tego problemu opracowano pompy wodne tłokowe (1839) i pompy wodne odśrodkowe (1845) napędzane maszyną parową (1859), choć sam silnik parowy wynaleziony został przez Jamesa Watta znacznie wcześniej bo w roku 1767. Silnik ten ulepszany i udoskonalany znalazł zastosowanie m.in. w lokomotywach (1804, 1830), w statkach rzecznych (1807), i morskich (1819), w fabrykach włókienniczych (1830-1850), w górnictwie i w hutnictwie. W wieku XIX silnik parowy wypierany być zaczął stopniowo przez silnik elektryczny, dzięki wynalezieniu przez Wernera Siemensą prądnicy, zwanej wówczas dynamomaszyną (1866), zbudowaniu silnika asynchronicznego (1887) a następnie silnika trójfazowego (1889). Te wynalazki umożliwiły rozwój i szerokie zastosowanie elektrotechniki w przemyśle.

Ten szybki rozwój techniki obrazują następujące przykłady (c.d.):

- Wynalezienie silnika spalinowego (1864), ulepszonego przez Karla Benza i Gottlieba Daimlera w 1885 roku, stanowiło początek nowej dziedziny przemysłu to jest przemysłu motoryzacyjnego.
- Postęp techniczny nie ominął żadnej dziedziny przemysłu i życia. Pojawiały się coraz nowe wynalazki zastępujące pracę ręczną, jak maszyna do szycia wynaleziona przez Howe (1845) a potem ulepszona przez Singera (1851-1853), maszyna do pisania Sholesa (1873), maszyna do wyrobu papierosów (1876), maszyna do wyrobu przedmiotów ze szkła (1884), maszyna drukarska – linotyp (1885), motocykl napędzany silnikiem spalinowym Daimlera (1885), opona pneumatyczna Dunlopa i wiele innych.

- W drugiej połowie XIX wieku nową gałęzią przemysłu zaczęła stawać się chemia, której rozwój zapoczątkował wynalazek Ernesta Solvay'a produkcji sody (1861), a następnie wynalazek dotyczący produkcji kwasu siarkowego metodą kontaktową (1875). Opracowano produkcję dla potrzeb włókiennictwa barwników syntetycznych takich jak alizaryna (1868 – barwnik czerwony uprzednio otrzymywany z korzeni marzanny), eozyna (1871 – również barwnik czerwony), indygo (1880 – niebieski) i inne. Dla rolnictwa niezbędne okazały się nawozy mineralne: superfosfat (1842), azotniak (1878) czy tomasyna (1879). Opracowano metody i urządzenia do wykorzystywania produktów ubocznych procesów chemicznych jak na przykład procesu destylacji węgla, takich jak gaz węglowy służący do oświetlania (1816 – 1885), smoły, wody amoniakalnej i innych.
- Odrębnym tematem jest wynalezienie i zastosowanie telegrafu Samuela Morse'a (1844) i telefonu Grahama Bella (1876), umożliwiających szybkie porozumiewanie się na odległość.

- Konsekwencją rozwoju wszystkich gałęzi przemysłu był wzrost masy towarowej, wymagający zbytu, to znaczy wprowadzenia do obrotu krajowego i zagranicznego. To z kolei spowodowało rozwój handlu oraz środków transportu. Rozwój handlu napotykał jednak na znaczne niekiedy ograniczenia. W miarę znoszenia tych ograniczeń, na przykład celnych, nastąpiło ożywienie handlu międzynarodowego. Na tym tle pojawiło się zjawisko walki konkurencyjnej między producentami oraz między handlowcami.
- Chcąc zdobyć, a następnie utrzymać swoją pozycję na rynkach, jedni i drudzy zaczęli posługiwać się znakami firmowymi, towarowymi, handlowymi i usługowymi, wskazującymi skąd pochodzi towar lub usługa. Znaki towarowe stały się z czasem instrumentem walki konkurencyjnej. Wymogi tej walki wytworzyły dążenie do takiego zróżnicowania znaków towarowych, aby odbiorców towarów i usług nie wprowadzały w błąd co do producenta lub miejsca pochodzenia towarów lub usług.

- Wraz z tak gwałtownym rozwojem przemysłu i handlu pojawiła się konieczność wprowadzenia regulacji prawnych chroniących wynalazców, producentów oraz handlowców przed naśladownictwem i innymi nadużyciami ze strony osób trzecich, najczęściej nieuczciwych konkurentów, i zapewniłyby korzyści tym którzy ponieśli nierzadko znaczne nakłady materialne na opracowanie wynalazku a zwłaszcza na doprowadzenie go do postaci rynkowej.

- Uznano, że takim narzędziem powinien być patent na wynalazek udzielany przez organ danego państwa. Ten organ przyjęło się określać nazwą urzędu patentowego. Patent miał zapewnić jego właścicielowi prawo wyłączone (monopol patentowy) na opatentowany wynalazek, przez określony czas.

Regulacje prawne

- Regulacje prawne chroniące wynalazki, potem także wzory użytkowe, wzory przemysłowe, a także znaki towarowe, poszczególne państwa wprowadzały wzorując się najczęściej na ustawodawstwie francuskim. Regulacje te miały charakter zwykle czysto terytorialny, zgodnie z prerogatywami władz ustawodawczych poszczególnych krajów. Obowiązywały więc na obszarze państwa które wydało te przepisy. Przepisy te nie zabraniały wprawdzie obywatelom innych państw ubiegać się o ochronę swoich wynalazków na terytorium innego państwa, lecz ustanawiały wymogi formalne, na ogół nie znane obcokrajowcom, jak na przykład wymóg prowadzenia korespondencji z urzędem patentowym w języku danego kraju. Utrudniało to znacznie uzyskanie ochrony.

- Pierwsze regulacje prawne pochodzą z XVIII wieku. Były to ustawy: amerykańska (04.1790), francuska (12.1790), Pruska (1812), Królestwo Polskie (1817), Holandia (1817), Szwecja (1820), Bawaria (1825), Portugalia (1837). Fenomenem jest Wielka Brytania gdzie od roku 1623 obowiązywał akt o monopolach, zezwalający na przyznanie monopolu „pierwszemu i rzeczywistemu wynalazcy”. Zmiany tego aktu dokonano w W. Brytanii przez wydanie ustawy patentowej w roku 1852. Niemcy po zjednoczeniu przez Bismarcka wydały ustawę patentową w roku 1877.
- Dla zapewnienia ochrony wynalazkom, a potem także wzorom przemysłowym i znakom towarowym, powoływano, najczęściej przy ministrze przemysłu i handlu, odrębny organ, zwany urzędem patentowym. Urzędy Patentowe wydawały swoje własne zarządzenia określające zasady postępowania oraz wymogi jakie należało spełnić, aby uzyskać ochronę, czyli patent na wynalazek.

- Jak wspomniano, ustawodawstwa jak i zarządzenia urzędów patentowych różniły się między sobą, gdyż opierały się na terytorialnych tradycjach prawnych i zwyczajach. Na przykład w różnych krajach różnie rozumiano pojęcie nowości wynalazku, różne metody badawcze stosowano w trakcie procedury zgłoszeniowej, od bardzo ostrych i długotrwałych, po bardzo liberalne i pobieżne, aż do rezygnacji z badawczego systemu udzielana patentów na rzecz systemu rejestracyjnego. Wyznaczano zgłaszającym różnej długości terminy na wypowiedzi, wymagano różnych załączników, różnej wysokości opłat, różnie w końcu ustalano czas trwania udzielonej ochrony.

- Wraz z tak gwałtownym rozwojem przemysłu i handlu pojawiła się konieczność wprowadzenia regulacji prawnych chroniących wynalazców, producentów oraz handlowców przed naśladownictwem i innymi nadużyciami ze strony osób trzecich, najczęściej nieuczciwych konkurentów, i zapewniłyby korzyści tym którzy ponieśli nierzadko znaczne nakłady materialne na opracowanie wynalazku a zwłaszcza na doprowadzenie go do postaci rynkowej.

Ujednolicenie ochrony prawnej

- Rozmowy na temat ujednolicenia systemów ochrony patentowej, zapoczątkowane w trakcie trwania wymienionych przemysłowych wystaw światowych, doprowadziły do opracowania aktu prawnego, który został zatwierdzony na międzynarodowej konferencji w dniu 20.03.1883 w Paryżu i wyłożony do podpisu przez zainteresowane państwa. Ten akt to Międzynarodowa Konwencja o Ochronie Własności Przemysłowej, znana pod nazwą skrótową Konwencja Paryska.
- Podczas wymienionej konferencji konwencję paryską podpisały następujące państwa: Belgia, Brazylia, Francja, Hiszpania, Holandia, Portugalia, Serbia, Szwajcaria, Tunis, Włochy oraz Wielka Brytania. Są to tzw. kraje założycielskie. W roku 1900 do Konwencji przystąpiły dalsze kraje: Dania, Republika Dominikany, Indie Holenderskie, Japonia, Norwegia, Nowa Zelandia, Szwecja i Stany Zjednoczone. Tak więc w roku 1900 członkami Konwencji było 19 państw. Utworzyły one Międzynarodowy Związek Ochrony Własności Przemysłowej z jego Biurem w Bernie, które podlegało nadzorowi rządu Konfederacji Szwajcarskiej.

WIPO

- Organizacją międzynarodową powołaną do:
- upowszechniania ochrony własności intelektualnej na świecie poprzez współpracę między państwami oraz między organizacjami międzynarodowymi,
- zapewnienia współpracy administracyjnej między poszczególnymi związkami własności intelektualnej, utworzonymi w jej ramach dla administrowania sprawami regulowanymi przez poszczególne konwencje,
- jest WIPO - World Intellectual Property Organization. Działalność WIPO obejmuje dwa główne obszary:
- własność przemysłową (Konwencja Paryska),
- prawo autorskie (Konwencja Berneńska).

Aktualnie WIPO zarządza następującymi związkami lub traktatami (w kolejności chronologicznej) w zakresie ochrony własności przemysłowej:

- Związek Paryski: ochrona własności przemysłowej.
- Porozumienie Madryckie: ochrona przed fałszywym lub mylącym oznaczeniem miejsca pochodzenia towarów.
- Związek Madrycki: międzynarodowa rejestracja znaków towarowych.
- Związek Haski: o międzynarodowym depozycie wzoru przemysłowego.
- Związek Nicejski: międzynarodowa klasyfikacja towarów i usług dla celów rejestracji znaków towarowych.
- Związek Lizboński: o ochronie nazw miejsc pochodzenia i ich międzynarodowej rejestracji.

- Związek Lokarneński: o ustanowieniu międzynarodowej klasyfikacji wzorów przemysłowych.
- Traktat Waszyngtoński PCT: o współpracy w zakresie zgłaszania, poszukiwania oraz badania patentowego międzynarodowych zgłoszeń dla celów ochrony wynalazków.
- Związek Międzynarodowej Klasyfikacji: o wprowadzaniu światowej unifikacji klasyfikacji patentowej.
- Związek Wiedeński: o wprowadzeniu międzynarodowej klasyfikacji elementów figuratywnych znaków towarowych.
- Związek Budapeszteński: o międzynarodowym uznawaniu depozytów mikroorganizmów dla celów postępowania patentowego.
- Traktat z Nairobi: o ochronie symboli olimpijskich.

Aktualnie WIPO zarządza następującymi związkami lub traktatami (w kolejności chronologicznej) w zakresie ochrony własności przemysłowej (c.d.):

- Traktat o prawie znaków towarowych: o uproszczeniu formalności przed rejestracją znaków towarowych, w zakresie prawa autorskiego I praw pokrewnych.
- Związek Berneński: o ochronie dzieł literackich i artystycznych.
- Konwencja Rzymska: o ochronie producentów, wykonawców fonogramów I organizacji nadawczych.
- Konwencja Genewska: o ochronie producentów fonogramów przed bezprawnym powielaniem.
- Konwencja Brukselska: o nadawaniu programów satelitarnych.

Reasumując, przesłankami warunkującymi tworzenie się prawa patentowego były:

- olbrzymi rozwój techniki obejmujący praktycznie wszystkie dziedziny życia. Jedne wynalazki udoskonalały inne, kolejne zaś wyzwalały nowe, nieznane dotąd dziedziny przemysłu,
- rozwój nauk przyrodniczych i technicznych, wpływający na poziom twórczości wynalazczej,
- powstawanie i koncentracja zakładów przemysłowych, mechanizowanie produkcji,
- rozwój handlu, w tym zamorskiego, co umożliwiło wymianę towarową na większą skalę, co z kolei wymusiło konieczność oznaczania producentów i towarów od nich pochodzących znakami towarowymi.

- Wkrótce po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w roku 1918, Naczelnik Państwa wydał dekret tymczasowy o Urzędzie Patentowym, utworzonym przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu. Dekret wszedł w życie 28.12.1918. W art. 11 dekretu postanowiono:
- „Strony mogą występować w Urzędzie Patentowym bądź osobiście, bądź przez pełnomocników. Pełnomocnikami mogą być osoby mieszkające w Polsce, z wyższym, zwłaszcza technicznym wykształceniem, wciągnięte przez Urząd na listę pełnomocników”.
- Jest to pierwszy polski akt prawny, który określił status prawny pełnomocnika, później zwanego rzecznikiem patentowym.

Polska przystąpiła do:

- Konwencji Paryskiej w dniu 10 listopada 1919,
- Porozumienia Madryckiego o zwalczaniu fałszywych lub oszukańczych oznaczeń pochodzenia na towarach w dniu 10.12.1928,
- Układu o Współpracy Patentowej PCT w dniu 25.12.1990,
- Porozumienia Madryckiego o międzynarodowej rejestracji znaków towarowych w dniu 18.03.1991,
- Konwencji o Patencie Europejskim w dniu 1.03.2004,
- Znaku Towarowego Wspólnoty (EU) w dniu 1.05.2004.